

HEEMKUNDEKRING "PHILIPPUSLANDT"

Nr. 2

Cronicke, 2^e jaargang, nr. 1 - maart 2002.**Inhoud**

Voorwoord van de voorzitter	Genees- en heelmeesters
Notulen 2 ^e algemene ledenvergadering	Verhaal in dialect
Nieuws van het bestuur	Kwartierstaat
Sint-Philipsland in vogelvlucht	Nieuws van de werkgroepen
Uit grootmoeders tijd	

Voorwoord van de voorzitter : "TIJD"

Beste heemkundevrienden,

Bij het woordje 'Tijd' kunnen we aan vele dingen denken. Bijvoorbeeld: Tijd is geld; Komt tijd, komt raad; De tijd zal het leren; Waar blijft de tijd, enz. Zo is nu weer de tijd aangebroken dat we onze tweede "Cronicke" aan u kunnen presenteren. De vele positieve reacties op ons eerste nummer, alsmede het groeiend ledental van onze kring (momenteel al meer dan 160 leden!) hebben het bestuur geïnspireerd om met nog meer enthousiasme een nieuwe Cronicke samen te stellen.

De afgelopen tijd is er veel werk verzet, enkele werkgroepen zijn enthousiast van start gegaan en er hebben inmiddels al diverse bijeenkomsten plaatsgevonden. Ook de komende tijd staan er verschillende activiteiten op het programma, zoals lezingen en een dia-avond.

Heemkundekringen hebben veel met "de Tijd" en zo ook Philippuslandt natuurlijk. De verleden tijd gebruiken we om van alles uit te spitten (soms letterlijk), familie-stambomen uit te zoeken en de ouderdom en bouwstijl van gebouwen te achterhalen. De tegenwoordige tijd wordt benut om van alles vast te leggen en te documenteren. En in de toekomstige tijd zal het nageslacht dankbaar gebruik kunnen maken van onze ijver.

Er is ook een tijd van komen en een tijd van gaan. Tijdens de oprichtingsvergadering van Philippuslandt op 26 januari 2001 (die ik zelf niet bij kon wonen) stelde ik mij per brief voor de duur van 1 jaar als voorzitter van de Kring beschikbaar, en nu is het al zover ! U ziet, de tijd gaat snel. In die korte tijdspanne heb ik met veel genoegen en enthousiasme, geruggesteund door een fantastische secretaris, penningmeester en bestuursledengroep, de taak van voorzitter verricht. De Heemkundekring-trein staat nu stevig op de rails en is al aan het rijden. Ook hebben we zelfs met het verenigingsgebouw een goede "remise" gevonden.

Voor mij is het verstandig - o.a. door gezondheidsproblemen - om er nu mee te stoppen en de hamer tijdig aan een nieuwe voorzitter over te dragen. Ik eindig met de leden en het bestuur te bedanken voor het in mij gestelde vertrouwen en u allen en de kring het allerbeste toe te wensen.

De voorzitter,
Wim Blaak.

Notulen 2^e Algemene Ledenvergadering d.d. 24-10-2001 in dorps huis "de Wimpel" te Sint Philipsland

Sint Philipsland, 25 oktober 2001.

1 Opening en vaststelling presentielijst.

Om 20.04 opent de voorzitter de vergadering met een hartelijk welkom, in het bijzonder voor de spreker van de avond, de heer Simon Nieuwkoop en voor de heer Anton van Oost, die de Heemkundekring Halchtert vertegenwoordigt. De voorzitter spreekt zijn verwondering uit dat de 2^e gast, de heer Frank Kousemaker, die dia's zal laten zien over rouwborden, nog niet aanwezig is. Er zijn in totaal 45 leden van de 160 aanwezig. Voor degenen die hen nog niet kennen stelt de voorzitter de bestuursleden voor.

2 Mededelingen.

Omdat er een vrij lang gedeelte na de pauze wordt verwacht hoopt de voorzitter dat de punten die vóór de pauze aan de orde zijn, niet teveel tijd in beslag zullen nemen. Voor wat betreft de consumpties wordt medegedeeld dat één consumptie voor rekening van de kring komt. De koffie zal in de pauze worden geschonken.

3 De notulen van de 1e Algemene vergadering.

Deze notulen zijn opgenomen in de 'Cronicke' het blad van de kring waarvan het eerste deel met de agenda is rondgestuurd. Er worden geen op- of aanmerkingen gemaakt en er zijn ook geen schriftelijke reacties ontvangen. De notulen worden daarmee ongewijzigd goedgekeurd en door de voorzitter en secretaris getekend.

4 Verkiezing bestuurslid.

Het bestuur kan statutair uit zeven leden bestaan, er zijn er nu zes. Daarom is een oproep gedaan op de leden zich beschikbaar te stellen om de vacature te vervullen. Er heeft zich één kandidaat gemeld en wel mw. Hennie van Rijn – Verwijs. Op verzoek van de voorzitter stelt zij zich voor. Na een tweede oproep melden zich geen kandidaten en daarmee wordt Hennie van Rijn verkozen tot lid. De taakverdeling zal onderling worden geregeld.

5 Verkiezing kascommissie.

Aangezien de administratie niet door een accountant wordt gecontroleerd, is de kring statutair verplicht een kascommissie in te stellen. Deze moet bestaan uit twee personen die geen lid van het bestuur zijn. De heer Toon Beurkens heeft zich al als kandidaat gemeld, na een oproep door de voorzitter meldt zich de heer Marinus Geense als lid en de heer Kees Groeneveld als reservelid. Zij worden bij acclamatie gekozen.

6 Verslag penningmeester.

De penningmeester geeft in ronde bedragen de ontvangsten en uitgaven:

<u>Ontvangsten</u>		<u>Uitgaven</u>	
Contributies	Fl. 3.000	Zaalhuur	Fl. 700
Startsubsidie	Fl. 1.500	Notaris	Fl. 500
Entreegelden	<u>Fl. 400</u>	Open Mon.dag	Fl. 200
		Diversen	<u>Fl. 200</u>
Totaal	Fl. 4.900		Fl. 1.600

De drukkosten voor de Cronicke zijn nog niet inbegrepen.
Aangezien er geen vragen zijn wordt dit punt afgesloten.

7 Rondvraag.

Mw. Diane van Duuren – Neele vraagt of het niet mogelijk is een activiteiten avond te organiseren om de kas te spekken. Het idee wordt met instemming begroet en het bestuur zal er verder over nadenken.

De voorzitter memoreert dat de kring nu een onderkomen heeft gevonden in het Verenigingsgebouw in de Schoolstraat. De werkgroepen kunnen daar vergaderen en misschien kunnen we er ook eens een inloopavond organiseren voor een nauwer contact met de leden.

Door een misverstand in het bestuur blijkt dat de heer Kousemaker niet zal komen en dat de rest van de avond gevuld zal worden door de lezing van de heer Simon Nieuwkoop. Hopelijk is de heer Kousemaker bereid zijn bijdrage op een volgende vergadering te leveren.

8 Pauze.

De pauze duurt tot 20.50.

9 Lezing door de heer Simon Nieuwkoop.

De heer Nieuwkoop, afkomstig uit Willemstad en werkzaam bij de gemeente Tholen en actief lid van de Heemkundekring Willemstad (en inmiddels ook lid van Philippuslandt) hield een voordracht over de zogeheten 'Slag op het Slaak'. De heer Nieuwkoop besloot zijn lezing om 21.50 uur waarop hij door de aanwezigen met een hartelijk applaus werd bedankt. Om de afwezigen toch een indruk te geven van de betekenis van deze Zeeslag volgt aan het eind van deze notulen een kleine weergave van de lezing.

10 Sluiting.

De voorzitter dankt de heer Nieuwkoop voor zijn goede en interessante lezing; hij wijst er nog op, dat wij van de geschiedenis weinig geleerd hebben, want er zijn nog steeds oorlogen vanwege geloofsovertuiging. Ook dankt de voorzitter de aanwezigen voor hun komst en het bestuur voor hun steun om de zaak op de rails te krijgen. Hij sluit daarna de vergadering.

Korte Samenvatting van de lezing: "De slag op het Slaak"

Deze zeeslag, die in de nacht van 10 op 11 september 1631 plaatsvond op de wateren rondom Sint Philipsland heeft een grote invloed gehad op het verloop van de 80-jarige oorlog. Het Slaak was het water tussen de schorren waarop het in 1532 verloren gegane Philippuslandt lag (die in 1645 opnieuw zouden worden ingepolderd) en het land van West-Brabant. De naam leeft voort in de 'Slaakdam'.

De slag op het Slaak, waarin de Staatsen onder aanvoering van vice-admiraal Hollare een vernietigende overwinning boekten op de Spanjaarden was het laatste grote treffen tussen de twee partijen. Hierna was Spanje door de grote financiële verliezen niet meer tot grote militaire operaties in staat, en kon de Republiek juist door de grote buit aan geld en wapens tot het offensief overgaan en diverse steden heroveren waarmee ze de Spanjaarden tot onderhandelingen dwongen. In de nacht van 10 op 11 september 1631

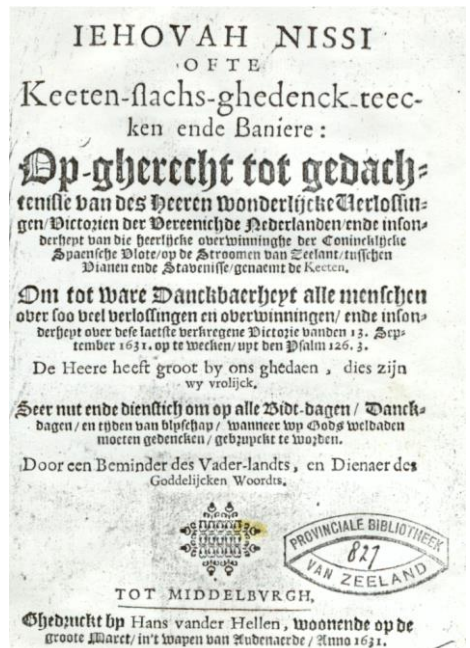
kwam het op het Slaak bij heldere maan tot een treffen. De Staatse schepen waren in de minderheid en ook kleiner, maar wel beweeglijker en zij konden hun geschut naar meerdere zijden gebruiken, in tegenstelling tot de Spanjaarden. De nachtelijke strijd ging redelijk gelijk op totdat er een dichte mist op kwam zetten. Hollare liet zijn vloot direct voor anker gaan en dat zal misschien ook de bedoeling van de Spaanse bevelhebber zijn geweest. De mist belemmerde echter een goede communicatie en enkele schepen liepen vast waardoor paniek ontstond. Veel opvarenden verlieten hun schip om te trachten de vaste wal te bereiken. Toen 's ochtends de mist optrok bleken er nog maar 13 Spaanse schepen in staat om strijd te leveren. De andere schepen waren verlaten of hadden een te kleine bemanning om nog te kunnen vechten. Zij gaven zich over of vluchtten alsnog.

Van alle Spaanse schepen bereikten slechts 8 of 9 hun doel in Prinsenland waar de bemanning werd opgewacht. Andere gevluchte Spanjaarden werden bij de Heen, Dinteloord en Tholen opgevangen door hun tegenstanders en gaven zich over of verdronken in het water of stikten in de modder. De vele krijgsgevangenen werden in Bergen op Zoom ondergebracht; de minderen in kerken en openbare gebouwen, en de officieren, na hun erewoord te hebben gegeven, bij burgers in huis. Ze werden goed bewaakt omdat ze losgeld konden opbrengen. De buit aan schepen en oorlogstuig was enorm. Het vele geld dat aan boord was geweest is echter niet op de plaats van bestemming terecht gekomen.

Door deze overwinning werd de basis gelegd voor de latere overwinningen op de Spanjaarden en het bevredigende einde van de oorlog.
De secretaris, C. Overwater

Cornelis Beukelaar, toen predikant te Veere, schreef over de schitterende zegepraal het boek "Jehova-Nissi of Keeten-slachs-gedenk-teken en Baniere" opgericht tot gedachtenis van des Heeren wonderlijcke verlossinge in de victoriën der Verenigde Nederlanden en inzonderheid van die heerlijke overwinning der Con. Spaensche vlote op de stroomen van Zeeland tusschen Vianen en Stavenisse, genaamd de Keeten n.a.v. Psalm 126:3: "De Heere heeft groot by ons ghedaen, dies zijn wy vrolijck". Beukelaar schreef dit boek anoniem. Er zijn maar enkele ex. Van dit boek meer bekend, waavan één in het Zeeuwse Documentatiecentrum.

Ds. Beukelaar maakte gebruik van de brieven van Frederik Hendrik en de Gecommitteerden te velde en de correspondentie van de Prins en vice-admiraal Hollaer aan de Gecommitteerde Raden van Zeeland. Het boek geeft volgens sommige historieschrijvers het beste overzicht van de slag.

Nieuws van het bestuur

Wie komt erbij ?

Onze voorzitter Wim Blaak heeft, toen hij in het bestuur zitting nam, meteen al gezegd dat het voor de periode van één jaar zou zijn, om ons uit de brand te helpen. Dat jaar is bijna om en Wim stapt dus op, zij het met weemoed, zoals hij zelf aangeeft. U zult begrijpen dat we als bestuur van de heemkundekring nu dringend verlegen zitten om een nieuw bestuurslid. Graag vullen we de groep weer aan tot 7 bestuursleden. Wie van u heeft zin om ons bestuur te komen versterken ? Het is echt leuk en ook dankbaar werk. De heemkundekring 'loopt als een trein', het ledenbestand is groot, er zijn veel interessante werkgroepen, we hebben onze Cronicke, een goede relatie met andere verenigingen, kortom, wat willen we nog meer ? Welnu, dat is duidelijk: een nieuw bestuurslid ! Als u interesse hebt in de historie van Flupland, en u heeft zin en tijd om onze vereniging draaiende te houden, dan doen wij een zeer vriendelijk beroep op u : Meldt u zich aan als kandidaat bestuurslid ! Schroom niet, neem gerust contact op met andere bestuursleden om te vragen wat het zoal inhoudt. Wim Blaak, Jan Kempeneers, Bram Wesdorp, Anita van Nieuwenhuijzen, Kees Overwater, Eric Goossen en Hennie van Rijn zullen u graag te woord staan.

Voor inlichtingen kunt u ook bellen naar onze secretaris, Kees Overwater: 0167-563146

Een website voor de heemkundekring

Een van onze jeugdige leden, Jurgen Neele, heeft het initiatief genomen om een website van onze heemkundekring "Philippusland" op te bouwen. Voor hij dat aan het bestuur voorlegde was hij reeds in zijn eentje bezig om een voorbeeld op het scherm te zetten. Het bestuur neemt het initiatief van Jurgen graag over en inmiddels is een domein voor www.sint-philipsland.nl geregistreerd. Secretaris Kees Overwater heeft inmiddels de inleiding in het Nederlands en in het

Engels aangeleverd, zodat ook de emigrantenfamilies in Noord Amerika of waar ze zich ook mogen bevinden kennis kunnen nemen van onze activiteiten. Vooral voor genealogische contacten met onze overzeese familieleden en nakomelingen van de emigranten kan dat erg nuttig zijn. Het eerste Amerikaanse contact was reeds na twee dagen tot stand gekomen! We hopen u in de Cronicke op de hoogte te houden en onze webmaster Jurgen Neele zal de site actueel houden.

Sint-Philipsland in vogelvucht

Door J.P.B. Zuurdeeg

Sint-Philipsland was voor het samengaan met de gemeente Tholen met ingang van 1 januari 1995 een zelfstandige gemeente met een oppervlakte van 4019 ha, waarvan 2099 ha cultuurgrond, 287 ha natuurlijk terrein en 1485 ha binnen- en buitenwater. Er wonen nu 2594 inwoners (2001). Naast het dorp Sint-Philipsland, waarin het gemeentehuis stond, zijn er nog twee kleinere kernen: Anna Jacobapolder en De Sluis. In laatstgenoemde kern moesten tijdens de Tweede Wereldoorlog de meeste gebouwen plaats maken voor Duitse verdedigingswerken. Na de oorlog vond nieuwbouw plaats bij het veer.

Het wapen van Sint-Philipsland, dat gebaseerd is op het wapen van de Bourgondiërs, komt voor op de wapenkaart van Smallegange (1696). Het werd in 1819 voor de heerlijkheid en bij Koninklijk Besluit van 25 januari 1950 voor de gemeente (met toevoeging van een kroon) bevestigd. De gemeentevlag is gebaseerd op het wapen. Deze is in 1981 vastgesteld.

De eerste bedijking vond in 1487 plaats in het gebied van het huidige dorp Sint-Philipsland. Initiatiefneemster was Anna van Bourgondië, een buitenechtelijk kind van hertog Philips van Bourgondië, die gehuwd was met Adriaan van Borssele. Vermoedelijk geïnspireerd door de naam van haar vader noemde Anna de nieuwe bedijking Sint-Philipsland. De kerk in het nieuwe land werd gewijd aan apostel Philippus.

De 16^e eeuw kenmerkt zich door zware stormen waarbij veel grond in Zeeland verloren is gegaan. In 1530 overstroomde ook Sint-Philipsland waarbij 20 personen verdronken. Begin 1531 waren de dijken hersteld, doch op 2 november 1532 braken deze opnieuw door, waarna de polder werd opgegeven. Op het geïnundeerde gebied werd geschiedenis gemaakt. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) presteerden de Spanjaarden het om met 1500 mannen onder bevel van Osorio de Ulloa, die bij Sint-Annaland waren overgezet, via het onbedekte Sint-Philipsland te voet door het Zijpe te waden (nu is het er 40 m diep) en op Schouwen-Duiveland voet aan wal te zetten (1575), waar vervolgens na een beleg van maanden Zierikzee werd veroverd. De slag op het Slaak, die in 1631 plaats vond, liep voor de Zeeuwen gunstig af. Na een achtervolging vernietigde de Zeeuwse vloot onder vice-admiraal Marinus Hollaere de Spaanse vloot. Slechts enige schepen ontkwamen. Duizenden schepelingen werden gevangen genomen.

In 1644 kregen Jacob van Baerland uit Antwerpen, Gerard van der Nisse uit Goes en anderen van de Staten van Zeeland octrooi tot bedijking van de schorren van Sint-Philipsland. Voor de uitvoering van het werk werd een directie aangesteld die bestond uit een dijkgraaf en drie gezworenen. De eerste dijkgraaf was Johan Liens, telg van een bekend Thools geslacht. In 1645 werd onder zijn leiding de geul de Luijster afgedamd en de geheel door water omgeven Oudepolder ingepolderd. Nadien zijn achtereenvolgens bedijkt de Henriëttepolder (1776), de Anna Jacoba- en de Kramerpolder (beide van 1847), de Willemspolder (1859) en de Abraham Wissespolder (1935). De in 1907 bedijkte interprovinciale Prins Hendrikpolder heeft zijn ontstaan te danken aan de Slaakdam die in 1884 het eiland met de vaste Brabantse wal verbond. De Anna Jacobapolder lag oorspronkelijk in de gemeente Bruinisse. Dit gebied is in 1857 bij de gemeente Sint-Philipsland gevoegd.

Het oudste en grootste dorp is gesticht in de zuid-oosthoek van de Oudepolder. Het aantal huizen bedroeg in het begin van de 18^e eeuw 36. In 1779 waren dat er 43.

Haar eerste predikant kreeg de gemeente in 1657. De huidige Ned. Herv. Kerk is gebouwd in 1668. De meest bekende predikant van deze kerk was Pontiaan van Hattem (1672- 1683). Grote bekendheid kreeg ook Pieter van Dijke, die in het midden van de 19^e eeuw als boerenzoon oefenaar van de afgescheidenen werd. In 1851 is hij door ds. Ledeboer bevestigd tot leraar. Er ontstond toen een Oud Gereformeerde gemeente. Later is

Luchtfoto Sint-Philipsland 1991

foto gemeentearchief Tholen

er nog een Gereformeerde gemeente gesticht (1939). De Gereformeerde kerk te Anna Jacobapolder (1892) is voortgekomen uit de in 1878 gestichte Chr. Gereformeerde kerk.

Het hoofdmiddel van bestaan was de landbouw. De verbouw van meekrap - uit de wortels van deze plant werd een rode verfstof gewonnen - dateert uit de 17^e eeuw. De verwerking vond vooral plaats in de meestof in Stavenisse. In 1789 werd de eerste meestof op Sint-Philipsland gesticht. Nadien werden hier nog De Haan (1820) en de Wilhelmina Regina (1860) gebouwd. Enige jaren later lukte het chemici een rode verfstof uit steenkool te fabriceren. Dit betekende het einde van de meekrapteelt. Aan het eind van de 19^e eeuw begon men daarom met de teelt van zilveruien. Vele gezinnen zijn voor hun broodwinning tientallen jaren hiervan afhankelijk geweest. Na de Watersnoodramp zorgde de verdergaande mechanisatie van de landbouw voor een grote afstoot van arbeidskrachten. Vanouds is er een korenmolen. De huidige molen dateert vermoedelijk uit 1724.

Een andere bron van bestaan was de scheepvaart. Het aantal schippers steeg rond het midden van de 19^e eeuw. In 1939 hadden 36 schepen Sint-Philipsland als thuishaven. Het aantal schippers is daarna teruggelopen. Sinds het begin van de jaren 60 van de vorige eeuw heeft de gemeente een klein bedrijventerrein.

De drinkwaterleiding op het schiereiland werd in 1924 geopend. Het water kwam uit de omgeving van het Brabantse Seppe. In 1918 is in Sint-Philipsland een elektriciteitscentrale gesticht. In 1928 werd de gemeente aangesloten op het provinciale elektriciteitsnet van de PZEM, dat in 1935 is doorgetrokken naar De Sluis. Het aardgas uit Groningen bereikte in 1971 ook Anna Jacobapolder. Sint-Philipsland is in de 20ste eeuw een belangrijke schakel in de verbinding met Schouwen-Duiveland en wel door de in 1900 geopende tramlijn Steenberg - Brouwershaven, die in 1915 werd doorgetrokken naar Burgh. Deze verbinding werd onderbroken door het veer over het Zijpe, dat eveneens werd geëxploiteerd door de Rotterdamse Tramweg Maatschappij (R.T.M). Na de Watersnoodramp van 1953 is de lijn opgeheven. Het wegverkeer was in de dertiger jaren van de 20ste eeuw al zo belangrijk dat in de jaren 1938 - 1940 een Rijksweg naar het veer is aangelegd. Sint-Philipsland heeft tot 1953 de stormvloed goed doorstaan. Alleen de Willemspolder inundeerde in de 19^e eeuw drie maal. Van de Prins Hendrikpolder brak het dijkvak op Brabants gebied in 1911 door, waarna deze polder met een verlies van 5 ha werd herdijkt. In 1944 is op last van de Duitsers een deel van het schiereiland onder water gezet. Op 1 februari 1953 overstroonden alle polders, behalve de Prins Hendrikpolder, deels door bressen in de zeedijken, deels door het overstromen van binnendijken en een niet gesloten coupure. Als gevolg van de ramp verdronken 9 personen. Na dichting van de dijken waren op 26 maart alle polders weer droog.

In verband met de aanleg van het Schelde-Rijnkanaal zijn de Slaakdam en Prins Hendrikpolder doorgraven. De brug over het kanaal kwam eind 1973 gereed. In verband met de aanleg van het kanaal is ook de Krabbenkreekdam aangelegd. In 1973 is de weg over deze dam, die Tholen met Sint-Philipsland verbindt, voor het autoverkeer open gesteld. De Philipsdam is aangelegd in het kader van de compartimenteringswerken van de Oosterschelde en met het oog op een vast waterpeil in het Schelde-Rijnkanaal. Deze dam verbindt Sint-Philipsland met de Grevelingendam die van Schouwen-Duiveland naar Goeree-Overflakkee gaat. De weg over deze dam maakte het veer over Zijpe, dat vaak bij mist uit de vaart was en waar in de zomer lange rijen auto's stonden te wachten, overbodig. De laatste pont voer op 6 juli 1988. Op dezelfde dag is de Philipsdam voor het wegverkeer opengesteld. Het scheepvaartverkeer tussen het Hollands Diep (Volkeraksluizen) en de Oosterschelde kan de Philipsdam passeren via de Krammersluizen, die voorzien zijn van een ingenieus scheidingsstelsel voor zoet en zout water.

Sint-Philipsland heeft zowel buiten- als binnendijkse natuurgebieden. Opvallend hierin is de hollestelle, een stelberg met drinkput die is aangelegd in het nog onbedijkte gebied. Bij hoog water konden herders zich hier met hun schapen terugtrekken. De in 1882/83 aangelegde eendenkooi werd vroeger gebruikt voor het vangen van waterwild. Nu is dit gebied eigendom van het Zeeuws Landschap.

Uit grootmoeders tijd

Door J. Kempeneers

Eindelijk kunnen de huisartsen in onze regio 's avonds naar bed zonder dat ze bang hoeven te zijn bij een patiënt geroepen te worden. Sinds 1 oktober is er de centrale huisartsenpost, gevestigd te Bergen op Zoom. Om beurten doen de artsen uit de streek dienst om de patiënten te behandelen of te bezoeken. Er zijn aanloopproblemen en ook klachten van particulieren en organisaties die het niet toejuichen, maar hoe dat uiteindelijk uit zal pakken zal de toekomst ons moeten leren. Er staat te Sint-Philipsland inmiddels een legertje E.H.B.O.-ers stand-by om patiënten die directe hulp nodig hebben, bij te staan en als het echt hard nodig is laat onze eigen vertrouwde 'uusdokter' ons niet in de steek. Dat de plattelandsdokters dat ook vroeger niet deden, zal blijken uit het volgende verhaal.

Het echtpaar Cornelis Verwijs en Johanna Verwijs- de Ruijter

Het was in juni 1900 toen de Fluplandse huisarts Alexander Leonardus van Eldik een van zijn patiënten in de Anthoniestraat bezocht. Het was bij vrachtrijder Kees Verwijs, wiens vrouw met een ernstig ongemak behept was. Het was met een klein onschuldige knobbeltje begonnen en steeds maar erger geworden. Vader Verwijs zat op de duur met de handen in het haar toen hij de al maar dikker wordende schouder van zijn vrouw kwam waar te nemen. Kees was vrachtrijder op Bergen op Zoom en daarnaast dreef Johanna een winkeltje in kruidenierswaren. Nu kon het toch niet langer zo, dokter Van Eldik moest er maar snel bij komen. Het lijkt een sterk verhaal en het grenst bijna aan het onmogelijke, maar de huisvrouw van Kees, Johanna Verwijs-de Ruijter, kreeg op de duur zo'n grote bult op haar schouder, dat het letterlijk en figuurlijk niet te dragen was.

Operatie op de keukentafel

Het was bijna vergeten, maar vele jaren later, het was zomer 1970, herinnerde een kleindochter van de patiënte, Jacoba Nieuwelink-Hooglander (Koos van Arjanna) zich deze gebeurtenis weer. Er stond in het Eilanden Nieuws namelijk een artikeltje uit vroeger tijd dat twee zusjes een operatie hadden ondergaan in de spreekkamer van een huisarts. Dat deed kleindochter Koos naar de pen grijpen om neer te schrijven hoe ruim zeventig jaar eerder grootmoeder Jewanna een operatie onderging op de keukentafel in het Fluplandse dijkhuisje aan de Anthoniestraat. Een tastbare herinnering aan dit voorval werd zelfs bewaard. Koos herinnerde zich de dankbetuiging uit de Zierikzeesche Nieuwsbode van 4 september 1900, die in de prekenbundel van ds. Bernardus Smijtegelt zorgvuldig was bewaard en waarin de namen van de doktoren en de kwaal zelf tot in detail worden genoemd.

Koos schrijft: "Mijn grootouders woonden in een klein huisje, de kamer had een oppervlakte van 15 vierkante meter. Daarin waren twee bedsteden en in die kleine kamer moest een gezin van vader, moeder en zeven kinderen wonen en leven. Alle huishoudelijke bezigheden werden in dat woonkamertje verricht en dan moest er 'nachts ook nog in worden geslapen".

Grootmoeder Verwijs was 57 jaar toen dokter Van Eldik haar in de zomer van 1900 bezocht en tot de conclusie kwam dat ingrijpen nu echt noodzakelijk was. Het gezwel moest verwijderd worden. Hij riep daarbij de assistentie in van gemeentegeneesheer A.J. de Kock uit Bruinisse en van dokter van der Kar uit Steenberg. En zo gebeurde het dat Johanna Verwijs-de Ruijter in de zomer van 1900 op de keukentafel verlost werd van een "vetgezwel" van ruim vier kilo. Kleindochter J.P. Kunst-Verwijs (88) weet uit overlevering dat grootmoeder zelf de tafel gereedmaakte.

Advertentie

De kleindochter schrijft: "Ook de operatie van grootmoeder werd in dat kleine kamertje door de drie genoemde artsen verricht. Voor ze daar toe overgingen moest er ruimte in de kamer gemaakt worden, dus werden de stoelen en wat dies meer zij uit de

kamer verwijderd. U kunt het geloven of niet, doch de artsen hebben op de schouder van grootmoeder een vetgezwel weggehaald dat maar liefst een gewicht had van acht pond en vier ons, dus geen kleinigheid. Mijn zuster is nog in het bezit van een advertentie uit de Zierikzeesche Nieuwsbode, waarin mijn grootvader de drie genoemde doktoren dank betuigt voor het feit, dat ze zijn vrouw hebben afgeholpen van het grote vetgezwel".

DANKBETUIGING.

Naast den grooten geneesheer Jezus Christus, van wien alle goede gaven en volmaakte wetenschappen afdalen, brengen wij ook onze **hartelijken dank** aan de Heeren Doctoren A. LEON VAN ELDIK, Operateur te St.-Philipsland, Doctor DE KOK, assistent te Bruinisse en Doctor VAN DER KAR, assistent te Steenberg, wegens eene operatie van een vetgezwel op mijn vrouw's schouder, hetwelk 8 pond en 4 ons woog, welke operatie gedaan werd den 26 Juni 1900.

St.-PHILIPSLAND, 31 Augustus 1900.

C. VERWIJS.
JOHANNA VERWIJS, geb. DE RUIJTER
en huare zeven Kinderen.

Afdruk van de advertentie, die de dankbare echtgenoot na de geslaagde operatie van zijn vrouw in de Zierikzeese Nieuwsbode liet plaatsen

De operatie is goed geslaagd, maar kort daarop, 27 juli 1900, trouwde dochter Arjanna en dat plechtige gebeuren wilde moeder Johanna niet missen. Zoals het in die tijd de gewoonte was liepen de vrouwen in klederdracht en dat was een probleem, schrijft kleindochter Koos, maar ook dat werd weer opgelost.

"Grootmoeder was toen 57 jaar. Ze was alweer zover van de operatie hersteld, dat ze de trouwerij van haar dochter op het gemeentehuis kon bijwonen. Ze kon echter haar gewone kleren nog niet op haar lijf velen, de wond van de operatie was nog te vers. Ze heeft toen over haar ondergoed haar nachttakje aangetrokken. In dat jakje ging ze in de stoet mee naar het gemeentehuis, want ze wilde bij de trouwerij van haar dochter aanwezig zijn. Grootmoeder is op 12 december 1916 overleden".

Later ging zoon Bram in het huisje aan de Anthoniestraat wonen. Toen de sloot achter deze huizen kort voor 1930 werd gedempt werd dat het toegangspad tot deze woningen. De Anthoniestraat – deze was bestraat met rode steentjes - verdween en de gedempte sloot, toen "den Dulf" genoemd, werd het toegangspad voor de woningen aan de Oostdijk en kort daarop ook voor de achterzijde van de woningen in de Julianastraat. Het huis van 'Bram van Kees Verwijs' waarin de huisartsen de operatie uitvoerden werd in 1970, tegelijk met alle andere woon- en winkelpanden, die tegen de Oostdijk waren aangebouwd, afgebroken.

Genealogische gegevens van Cornelis Verwijs

Cornelis VERWIJS, geboren te Sint-Philipsland op 28 december 1834, overleden aldaar op 31 mei 1919, zoon van *Johannes VERWIJS* en *Neeltje REIJNGOUDT*.

Cornelis is getrouwd (1) te Sint-Philipsland op 31 maart 1858, op 23-jarige leeftijd met **Engelina Klazina BEEKMAN** (22 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 23 juni 1835, overleden aldaar op 18 mei 1864, dochter van *Marinus BEEKMAN* en *Jacomina Dina VAN BEVERE(N)*

Cornelis hertrouwde te Sint-Philipsland op 4 mei 1870, op 35-jarige leeftijd met **Johanna DE RUIJTER** (26 jaar oud), winkelierster, geboren te Sint-Philipsland op 17 september 1843, overleden aldaar op 12 december 1916, dochter van *Cornelis DE RUIJTER* en *Adriana Cornelia VERWIJS*.

Uit het eerste huwelijk zijn vijf kinderen geboren, waarvan er vier kort na de geboorte zijn gestorven. Het tweede huwelijk telde negen kinderen. Ook hiervan stierven er twee op zeer jonge leeftijd.

Dokter de Kock

Dokter Albertus Johannes de Kock, die zijn collega Van Eldik te Sint-Philipsland assisteerde werd geboren te Haarlem op 18 april 1868 en was huisarts te Bruinisse van 1899 tot 1940. Het lijkt me zinvol om van deze befaamde figuur enkele bijzonderheden op te tekenen. Hij huwde te Haarlem met Alida Wilhelmina Hofkes, bij wie hij een 6-jarig zoontje had. Het werd een huwelijk dat verre van gelukkig was. Zij was jaloeers en hij impulsief. Op 11 februari 1901, het was na een muzikaal samenzijn in gezelschap van een buurman, dat er in de late avond een woordenwisseling ontstond over een oud twistpunt. Dokter de Kock dreigde toen zijn vrouw met een floretbuks, waarmee hij gewoonlijk op vogels jaagde in de tuin van zijn woning "Huize t'Hof". Een kogel trof

haar dodelijk. Een uitvoerig verslag van deze echtelijke ruzie rond middernacht werd daags na de zitting van de Arrondissementsrechtbank te Zierikzee op 26 april 1901, gepubliceerd in de Zierikzeesche Nieuwsbode. Na een verzoekschrift van 783 inwoners van Bruinisse werd zijn veroordeling van vijf jaar teruggebracht tot drie jaar gevangenisstraf. Een verzoek om gratie bij H.M. de Koningin werd volgens de Nieuwsbode van 24 augustus 1901 afgewezen. Toen dokter de Kock weer op vrije voeten kwam trouwde hij in januari 1904 met de 23-jarige timmermansdochter Elizabeth Krijger. Wederom ging hij de bevolking van Bruinisse medisch terzijde staan. Deze ouderwetse huisdokter was erg actief. Na zijn spreekuur deed hij lopend zijn visites, zelfs op verre afstand en opereerde waar nodig was, ten huize van de patiënt, op de keukentafel. Met de hem opgelegde onderbreking stond hij ruim veertig jaar aan de zijde van zijn patiënten te Bruinisse en verleende hij, zoals uit ons verhaal blijkt, assistentie in naburige gemeenten. Op 13 augustus 1955 overleed hij op 87-jarige leeftijd in zijn woonplaats. Hij had zijn hart aan Bruinisse verpand en Bruinisse houdt hem nu nog in gedachtenis met de straat die naar hem is genoemd.

Geneesheren/heel- en vroedmeesters te Sint Philipsland

In het begin van de 19de eeuw had Sint Philipsland geen eigen arts. De Gouverneur des Konings in Zeeland ging daarom steeds meer aandringen op het aantrekken van een eigen arts of heelmeeester, ook wel genaamd vroedmeester. Hieronder volgt een lijst van geneesheren te Sint Philipsland met enkele aanvullende gegevens. Het valt op dat Jacob Cornelis Lindhout meer dan 50 jaar dienst heeft gedaan te Sint Philipsland en van hem zijn uiteraard meer gegevens bekend. Bij dit artikel volstaan we echter met het weergeven van de lijst van dienstdoende heel- en vroedmeesters en artsen.

1834-1835	A. de Wilde.
Opgeleid aan de Geneeskundige School te Middelburg. Benoemd op 18 februari 1834 op een jaarwedde van fl. 300,--. In februari 1835 vertrokken naar Sint Maartensdijk.
1835-1887	Jacob Cornelis Lindhout.
Eveneens opgeleid aan de Geneeskundige School te Middelburg. Afkomstig uit Tholen. Ontslag verleend per 31 december 1887.
1887-1891	Leendert Cornelis van der Meulen.
Nam tijdelijk waar, reeds in 1887. Ontslag verleend per 1 april 1891 wegens vertrek naar Amsterdam.
1891-1895	Domus Quakkelaar.
Arts te Sint Annaland. Benoemd op 15 april 1891 op een jaarwedde van fl. 350, --. Hij diende twee dagen per week zitting te houden in Sint Philipsland en viermaal per jaar gratis in te enten. Ontslagen op 3 september 1895.
1895-1898	Lucas Lourens Plantenga.
Benoemd op 3 september 1895. Hij was gepensioneerd officier van gezondheid der 1 ^e klasse te Bergen op Zoom en kreeg boven zijn salaris een vrije woning. Ontslagen per 15 oktober 1898 wegens vertrek naar Lienden. Was geboren te Leeuwarden 11 mei 1846.

- 1898-1918 Op 15 november 1895 betreft dokter Plantenga als eerste arts de woning in de Voorstraat, momenteel Voorstraat 15.
Alexander Leonardus van Eldik.
Benoemd op 13 oktober 1898 op een jaarwedde van fl. 350,- en voor de doodsschouw fl. 50,-. Hij was tevoren arts te Hekelingen. In 1901 ontslagen als gemeentegeneesheer wegens zijn benoeming als raadslid. Vertrokken naar Diever. Geboren te Utrecht in 1868.
- 1918-1924 Frans Schreuder.
Geboren te Den Haag in 1890. Werd in 1923 raadslid.
Ontslag verleend op 4 maart 1924 wegens vertrek naar Zwammerdam waar hij ook vandaan kwam.
- 1924-1932 Jacob Mensing.
Geboren te Haarlem in 1892. Benoemd op 4 maart 1924. Was tevoren arts te Zevenhoven. Jaarwedde bepaald op fl. 600,- en vrije woning. In 1925 verlaagd tot fl. 500,-. Hij werd als verloskundige benoemd op een jaarwedde van fl. 300,- met ingang van 1 januari 1925, in plaats van mejuffrouw Rachel Koster, die vroedvrouw was te Sint Philipsland van 1885 tot 1924. Ontslag verleend per 1 mei 1932.
- 1932-1945 Joannes Jacobus de Groot.
Geboren te Antwerpen in 1881. Afkomstig uit Den Haag. Benoemd op 7 april 1932 op een jaarwedde van fl. 800,-.
- 1945-1947 Pieter Jan Bruynzeel.
Geboren te Rilland-Bath in 1917. Vestigde zich te Sint Philipsland met ingang van 1 mei 1945. Vertrokken naar Bergen op Zoom.

Huisarts J.J. de Groot

Dokter H. Menger en zijn echtgenote A. Menger-Tolsma. Bij zijn afscheid in 1983 werd Menger benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau

1947-1983 H. Menger.

Geboren te Enschede in 1919. Studeerde te Utrecht, was kort vervanger te Groesbeek en 2,5 jaar assistent bij dokter Van Geer te Bergen op Zoom. Werd later aldaar garnizoensarts. Begon te Sint Philipsland per 1 oktober 1947.

Dokter A. van Doesburg met zijn echtgenote A.A. van Doesburg-Menger. Zij volgden pa Menger in 1983 op.

1983-heden A. van Doesburg.
Geboren te Barendrecht 1945

Bronnen: Eilanden Nieuws 1970.

Overzicht van heelmeeesters en artsen in Zierikzee en Schouwen-Duiveland gedurende de 19de eeuw. Dr. C.M. van Hoorn, Zierikzee 1991.
Artsen te Sint Philipsland, H.Uil. Zierikzee, augustus 1986.

Bewaar dit blad !

Aan onze eerste Cronicke scheelde nog iets. Er waren geen paginanummers en van het kaartje op de omslag ontbrak de bronvermelding. Wij werden daar door enkele lezers op attent gemaakt. De paginanummers zijn nu geplaatst en de bronvermelding van het kaartje vindt u op de binnenzijde van de omslag.

Inmiddels is er ook een redactiecommissie gevormd, die er naar streeft om u een blad te bieden dat waarde heeft voor de toekomst. Laat het ook anderen lezen, wie weet, misschien worden ze wel lid of kunt u ze lid maken van onze kring. We willen het u hartelijk aanbevelen en het zou ontzettend bemoedigend zijn als we na verschijning van deze tweede Cronicke weer een aantal nieuwe leden mogen inschrijven.

Wij hopen dat u dit blad bewaart. De historie van ons mooie kleine eiland met een rijk verleden is het immers waard. Na een bepaalde periode krijgt u een alfabetisch register op rubrieken en persoonsnamen op paginanummer, zodat u in een ommezien een artikel of persoonsnaam gevonden hebt.

Jaet, most an nie !

Un 'uus mee 'n gank in 't midden in vören drie raemen.

De Stationsstraete op Flupland was in 1913 al 'n 'êël ende volhebouwd. An de kant daer à laeter de Julianastraete kwam was nog wat grond vrie. Neffen Merien van Levien mee Thona Deurloo; in neffen Arjaon Mol mee Pietje den Braeber was ôök nog plekke vôôr un 'uusje. Dae wou Diengeman de Rôôij in 1913 gebouwe.

't Is a lank gelêêje mè d'ouwere Fluplanders è ze nog goed hekend, Diengeman in Kees de Rôôij. D'r grôôtouwers Jewannes den Braeber in Leuntje den Danser weunden in t' êêste uusje van de Voorstraete, dêêls in dun diek hebouwd . 't Was pas nieuw in net opgeleverd¹.

't Jongste, - ze was 't negende - kind van Jewannes in Leuntje kreeg de naem Elizabeth, mè ze wier altied Lies genoemd. 'n Knappe meid, die à 't ongeluk ao, toen à ze nog jonk was, dà ze in verwachting rocht. Niks biezonders want in dien tied moste d'r nog à wat getrouwe.

Leuntje maekten wat mee mee die meiden. Êêst mee Griet, die most mee 'n Rôômse jongen getrouwe, in noe wêêr mee Lies, mè die d'r vrieër ei ze laete zitte. 't Is nie goed te praete, mè wà doe je 'r an as ouwer wezende. Lies kreeg op 19 augustus 1820 'n zeune, ze noemden 'n Gert.

Vuuf jaer laeter trouwden Lies mee Wullem de Rôôij, 'n schipper. Lies bleef in 't wienkeltje van d'r ouwers in 't diek'uusje weune. Ze verkocht booschappen in ellegoed. Achter 't uus ao ze 'n oven daer à ze brôôd in bakten vò d'n andel in dan ao ze ôök nog 'n neerinkje in brandstoffen. Sloffen, turf, neutjes in wat àt 'r op dat gebied à nie te kriegen was. Wullem dee vee zaeken mee z'n eige schuutje, dus vrachtkosten kwaeme d'r nie bie².

Wullem in Lies kregen êêst twee dochters, Jannetje in Leuntje in toen 'n zeuntje Jewannes. Bie Jewannes groeiden de rozen laeter aok nie op z'n schoenen. Dat blik wè à me ietewat uut z 'n leven anaele. Toen à 't n op leeftied kwam liep Jewannes 'n meisje uut Setalland tegen 't lief, Tannetje den Dekker êêten ze. Ie kreeg vuuf kinders bie 'd r, in bie 't leste, Tannetje, noemden ze dat meisje, is ze in 't kraembed hebleve. 'n Jaer of zevens laeter is Jewannes mee Maotje Gunter, ôök uut Setalland, hetrouwd. Ze was à fêêrtig toen à ze mee z'n trouwden mè toch bin d'r nog twee kinders gekomme, Diengeman in Kees. Kees was wat opgeruumder van aerd as Diengeman.

Voader Jewannes is zeven jaer nae à 't n hetrouwd was mee Maotje à gestoreve. Ie was nog mà 46 jaer. Kees in Diengeman gienge bie d 'n boer wêrke, in toen à in 1907 de

¹⁾ *In 1793 leende Johannes den Braber fl 600,- van Marinus Faasse voor het huis, tegen een rente van 5% per jaar. Johannes was gehuwd met Leuntje (den) Danser.*

²⁾ *Willem de Rooij was geboren te Fijnaart op 8 april 1790 als zoon van Johannes de Rooij en Jannetje Meijer uit de Sint-Philipslandse molenaarsfamilie. Gert bleef na het huwelijk van zijn moeder den Braber heten. Hij werd niet geëcht bij het huwelijk maar werd in de volksmond wel Gert de Rooij genoemd. Gert trouwde op 17 mei 1848 met Jannetje Reijngoudt. Ze kregen 2 zoons, Gerrit en Kees, en 5 dochters, Elizabeth, Janna, Willemina, Cornelia en Jannetje. Gert heeft een groot nageslacht.*

Nieuwe Polder inhediekt wier kregge ze kort daerop 'n paer bunder land van de Domeinen in pacht.

Kees trouwden mee Koos Stêênpoorte uut Poofliet. Die waere de dertig à gepasseerd; ze è êên kind gekrege. Die zeune, Jewannes, ei altied op 't sikketrie gezete in ie dee op verzoek ôôk we 's mensen uuttrekke³. Kees de Rooij oa êêl vee moeite mee 't fietsen te lêere. Dae gienge ze toen pas op laetere leeftied mee behinne, in à t'n deur de bocht gieng iew 'n z'n eige zo stief as 'n staeke, mee 't gevolg dat 'n nogal 's in de slôôt terecht kwam. In z'n maots dan lache! À t'n wêê op de kant stieng zei Kees: "'t Zat vanochend al in z'n mieter, ik voelden 't à toen ak 'n uut de schuure pakten" of: "Ik è d'n êêst us laete zupe". Z'n vrouwe Koos wier stokoud in overleefden Kees langen tied. Op 't leste van d'r leven kwam de wijkzuster ze wasse. Dan was ze nog mè bie d'r knieën in dan riep Koos: "Ho, vâre genogt".

Diengeman was nog un êêl stuitje langer bie z'n moeder gebleve as Kees, mè laet 'n dae noe nog 'n boeredochter tegen 't lief loape. Jewanna êêten ze. Daerom wou 'n un 'uus laete bouwe dat toch n bitje anders was as d'aore. Lauw Kemp oa 'bie annemer Capelle 'n lapje grond op 't ôôg in de Stationsstraete neffen Merien van Levien. Diengeman kon nog un lapje kôpe an 't ênde van de straete, vlak bie d'n Tramput. Ie vroeg an Lauw of à t'n nie wou ruile, want ie wou 'n uus mee 'n gank in 't midden in voren drie raemen. "Ik trouwe trek un boeredochter⁴, in dan mô'je toch un bitje vô d'n dag komme", za Diengeman gedocht è⁵.

Lauw Kemp oa dae gêên moeite mee in ie ruilden de grond mee Diengeman. Ie liet de tekenienge maeke, in de vergunning was gauw rond. Capelle gieng an 't bouwen in an de voorkant kô'je 't à zie oe à't gieng ôôre toen de deur- in de raemkeziene gesteld waere.

Diengeman was 40 jaer, dus 't wier tied dat ie mee Jewanna onder de pannen gieng. Kort vô 't trouwen, ze stienge à volop angeplakt gieng 'n wêê nae z'n anstaende vrouwe in d' n Achterweg om nog 't êên in 't aore te bepraete. 't Was dien aevend nie à anders. Jewanna was 'n bitje kort in d'r praeten in tegen à Diengeman dien aevend ofscheid van d'r wou neme zei ze: "Diengeman, ik kan 't beter noe tegen je zèhhe as à 't te laete is, ik zie d' r toch mè van of. Ik bin benauwd à me trek êêlemae gezete bin à mè 't nie mee mekoare zulle kunne vinde. Jewanna maekten 't uut mee Diengeman, vlak voor à ze gienge trouwe.

Diengeman zat zwaer in de put; trek 'n mooi grôôt 'uus in gêên vrouwe. Gelukkig was t'r nog un vrouwe op durp die à om Diengeman docht. Arjanna⁶, de vrouwe van 'Piet Glijn', die zag allicht wè 'n gatje. D'r zuster Neel weunden op Bru in dae kwam ze dikkels. Die wist wè zo'n bitje oe of 't gebaekend was mee de ouwe jonge meiden op 't

3) *Fotograferen*

4) *Johanna Marina Verwijs, dochter van Abraham Verwijs en Geertje Kunst. Johanna is overleden op 2 juni 1921, 48 jaar*

5) *Lauwrens Kempeneers, gehuwd met Sara Elisabeth Wagemaker woonde toen met zijn gezin op het Westeinde naast de Luijsterkreek bij de boerderij 'Hooge Boomen'. In 1913 liet hij bouwen in de Stationsstraat*

6) *Adriana Cornelia Verwijs (Arjanna) was gehuwd met Pieter (Piet) Hooglander.*

durp. Êên van die meiden, Merina van den Bos, die schol 'n goed jaer mee Diengeman. Arjanna zei tegen z'n: "Ik wete 'n goeie vrouwe vò joe op Bru. Je mô mer us mee gae kommedeweke."

Arjanna 'n kaerte nae Neel geschreve dà ze most zurrege dà Merina bie d'r was à ze kwaeme. 'd Oare weke gieng Arjanna mee Diengeman mee d'n tram in 't veerpontje van Arjaon Oek nae Bru. Neel ao un wienkeltje in toen à de belle kliengelde kwam ze op d'r muulen nae voren. "Kom ter mè gauw in, de thee is à gezet in Merina is ôók à gekomme". Nae un stuitje praete trok Arjanna de stoute schoenen an. Ze was nie verlege om woorden in ze waegden 't om Merina te overtuge.

"Merina, 'êêl je leven jonk bluive is gêên mieter gedae", zei ze. "Diengeman zit in't zelfde schuutje, in ie ei 'n mooi 'uus laete bouwe, wat dienke je d'r van? Dan binne je allebeie onder de pannen".

Van lienks nae rechts.: Wullem Moeleker, 'n vrouwe uut Bru, Koos de Rôôij - Stêênpoorte, Meriena de Rôôij- van den Bos in Diengeman de Rôôij in de tereve

In werentug, 't klikten tussen Diengeman in Merina. Op 22 meie 1914 bin ze op Bru getrouwd in net vò de Kossemisse is Merina op Flupland inheschreve. Diengeman verkoevereerde zienderôôgen. Kinders è ze nie gekrege, mè wat waere ze gelukkig mee mekaore. Merina 'ielp Diengeman op z'n lapje grond mee 't wiejen in in de zeumer liep ze mee 'n paer blikke bussen te rammele om de mossen uut de tèreve te jaeg.

Merina stierf in 1941 in Diengeman in 1950. Japje van den Bos ei 't spulletje van noam Diengeman toen g 'orreve. Ie veruusden toen mee z'n vrouwe Jannetje van der Oave van 't Stoofof vandaen nae 't uus mee 'n gank in 't midden in vòren drie raemen.

Genealogie voor beginners.

Wat is een kwartierstaat ?

Hieronder treft u een kwartierstaat die in de werkgroep Genealogie is opgesteld. Omdat niet iedereen hiermee bekend is willen we graag eerst iets uitleggen over deze activiteit, die misschien ook uw hobby kan worden. Komt u gerust eens kijken bij de werkgroep. Contactpersoon is Jan Kempeneers.

Genealogie betekent eigenlijk: Voorouder-onderzoek. Iedereen kent wel de boekjes van familie-stambomen die soms tot in de middeleeuwen teruggaan naar de eerste voorouders. Zo' n onderzoek kan op verschillende manieren worden opgezet. Een stamreeks bijvoorbeeld is een opgave van alle mannelijke voorouders in rechte lijn. Een kwartierstaat noemt echter alle voorouders, dus van vader's en moeder's zijde. Er zijn nog meer vormen, maar in onze werkgroep houden we ons voorlopig bezig met de kwartierstaat.

Om een kwartierstaat te maken worden van een bepaald persoon, de zogenaamde kwartierdrager of proband(us), de voorouders opgezocht en gepresenteerd in een overzicht, waar mogelijk met bijzonderheden over die voorouder.

Om het verband tussen de personen duidelijk te maken worden ze aangeduid aan de hand van een nummerings-systeem. Hierbij is de proband zelf nummer 1 en de vader en moeder zijn nummer 2 en $(2+1)=3$.

Voor elke generatie worden deze nummers verdubbeld en voor de echtgenotes wordt dat nummer met 1 verhoogd. Grootvader van vader's zijde heeft dus nummer 4, grootmoeder (zijn echtgenote) heeft $4 + 1 = 5$. Grootvader van moeder's zijde heeft nummer 6, zijn echtgenote $6 + 1 = 7$. Deze grootouders vormen de vier kwartieren, waaraan de kwartierstaat zijn naam ontleent. Na de proband hebben alle mannelijke voorouders een even nummer, de vrouwelijke een oneven.

Het aantal voorouders verdubbelt natuurlijk met elke generatie, tenzij binnen de familie wordt getrouwd of als een vader onbekend is. Dan treedt er kwartiervlies op. Om te beginnen kan gestreefd worden naar een kwartierstaat van vijf generaties of 31 personen, d.w.z. tot en met de betovergrootouders. Daarna is letterlijk het einde zoek want ieder mens heeft ontelbare voorouders.

Kwartierstaat van Adriaantje Klazina Wagemaker.

-- I --

- 1 Adriaantje Klazina Wagemaker, geboren te Sint-Philipsland op 24 september 1934. (Zij is getrouwd te Sint-Philipsland op 17 juni 1960, op 25-jarige leeftijd met Willem Marinus ten Hove (24 jaar oud), landarbeider en havenarbeider, geboren te Sint-Philipsland op 25 januari 1936, zoon van Hendrik ten Hove en Maatje Dorst.)

--II--
(ouders)

- 2 Marinus Wagemaker, landarbeider, geboren te Sint-Philipsland op 16 januari 1897, overleden te Bergen op Zoom (ziekenhuis) op 17 januari 1982, 85 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 25 mei 1934, op 37-jarige leeftijd met
- 3 Jacoba Reijngoudt (28 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 12 juni 1905, overleden te Bergen op Zoom (ziekenhuis) op 17 oktober 1984, 79 jaar oud.

-- III --
(grootouders)

- 4 Cent Wagemaker, landarbeider, geboren te Sint-Philipsland op 16 februari 1867, overleden aldaar op 23 maart 1940, 73 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 13 maart 1891, op 24-jarige leeftijd met
- 5 Adriaantje Noordhoek (22 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 19 augustus 1868, overleden aldaar op 28 juni 1954, 85 jaar oud.
- 6 Jan Reijngoudt, landarbeider, geboren te Sint-Philipsland op 8 januari 1879, overleden aldaar op 28 september 1970, 91 jaar oud.
Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 3 april 1903, op 24-jarige leeftijd met
- 7 Klazina Quist (21 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 4 januari 1882, overleden aldaar op 15 juni 1980, 98 jaar oud.

-- IV--
(overgrootouders)

- 8 Jan Wagemaker, landarbeider, geboren te Sint-Philipsland op 19 juli 1833, overleden aldaar op 22 november 1907, 74 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 20 oktober 1866, op 33-jarige leeftijd met
- 9 Maatje van Oeveren (30 jaar oud), arbeidster, geboren te Sint-Philipsland op 2 oktober 1836, overleden aldaar op 27 mei 1920, 83 jaar oud.
- 10 Marinus Noorthoek, boerenknecht, geboren te Sint-Philipsland op 8 augustus 1816, overleden aldaar op 6 januari 1913, 96 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 27 juli 1849, op 32-jarige leeftijd met
- 11 Lijntje van Dijke (18 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 7 december 1830, overleden aldaar op 30 november 1900, 69 jaar oud.
- 12 Johannes Reijngoudt, landarbeider, geboren te Sint-Philipsland op 25 november 1840, overleden aldaar op 20 november 1910, 69 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 27 juli 1865, op 24-jarige leeftijd met
- 13 Maria Meijer (22 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 7 december 1842, overleden aldaar op 21 april 1924, 81 jaar oud.
- 14 Cornelis Quist, arbeider, geboren te Sint-Philipsland op 29 november 1857, overleden aldaar op 8 november 1945, 87 jaar oud.
Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 24 juli 1880, op 22-jarige leeftijd met

- 15 Jacoba Kleinepier (22 jaar oud), geboren te Nisse op 5 juni 1858, overleden te Sint-Philipsland op 5 april 1949, 90 jaar oud.

Het gezin Kleinepier kwam op 13 maart 1867 vanuit Nisse naar Anna Jacobapolder en gingen daar wonen in wijk C nr. 74. In het gezin waren toen zeven kinderen: Leendert, Suzanna, Machilina Pieterella, Jacoba, Marinus, Leuntje en Pieter. Een kind, Adriaantje, werd in Anna Jacobapolder geboren op 3 mei 1867 maar stierf reeds op 29 juni 1867.

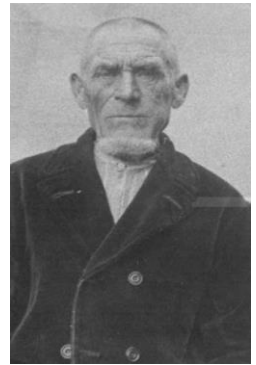
-- V --

(betovergrootouders)

- 17 Willemijntje Wagemaker, dienstbode, geboren te Sint-Philipsland op 2 september 1810, gedoopt aldaar op 9 september 1810, overleden aldaar op 6 oktober 1840, 30 jaar oud.
- 18 Johannes van Oeveren, diende in 1835 als kanonnier der tweede klasse bij het zesde Bataillon Artillerie te Bergen op Zoom (*bron: C.M.S.A. van Oeveren, van Oeveren Zeeland, Anno 2000*), arbeider, geboren te Sint-Philipsland op 13 augustus 1811, overleden aldaar op 9 juli 1867, 55 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 20 juni 1835, op 23-jarige leeftijd met
- 19 Lena van de Ree (22 jaar oud), arbeidster, geboren te Sint-Philipsland op 11 juni 1813, overleden aldaar op 8 juni 1891, 77 jaar oud.
- 20 Marinus Noorthoek, geboren te Sint-Philipsland op 24 juni 1790, gedoopt aldaar op 25 juni 1790, overleden aldaar op 9 september 1824, 34 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 4 mei 1811, op 20-jarige leeftijd met
- 21 Geertje Steijn (22 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 7 april 1789, overleden aldaar op 8 mei 1880, 91 jaar oud.
- 22 Cornelis van Dijke, boerenknecht, geboren te Sint-Philipsland op 22 maart 1792, gedoopt aldaar op 25 maart 1792, overleden aldaar op 16 mei 1832, 40 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 28 april 1821, op 29-jarige leeftijd met
- 23 Pieterella Willemina van Nieuwenhuizen (19 jaar oud), 'boerendochter' staat er in de huw. acte als beroep vermeld, geboren te Steenberg en op 7 december 1801, overleden te Sint-Philipsland op 8 februari 1870, 68 jaar oud.
- 24 Marinus Reijngoudt, arbeider, geboren te Sint-Philipsland op 22 maart 1804, gedoopt aldaar op 25 maart 1804.
(Hij is eerder getrouwd te Sint-Philipsland op 12 november 1825, op 21-jarige leeftijd met Dina de Valk (28 jaar oud), geboren te Scherpenisse op 6 juli 1797, gedoopt aldaar op 9 juli 1797, overleden te Sint-Philipsland op 15 juli 1828, 31 jaar oud, dochter van Damis de Valk en Maria de Jager. Hij hertrouwde te Sint-Philipsland op 4 augustus 1832, op 28-jarige leeftijd met
- 25 Dina Ensmenger (22 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 18 september 1809, overleden aldaar op 1 september 1852, 42 jaar oud.

Marinus Reijngoudt woonde te Sint-Philipsland in wijk A nr. 113. Dat was Karreveld. Hij vertrok op 12 mei 1869 naar Kruiningen.

- 26 Willem Meijer, molenaarsknecht, geboren te Sint-Philipsland op 1 augustus 1813, overleden aldaar op 5 april 1891, 77 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 21 december 1833, op 20-jarige leeftijd met
- 27 Cornelia van Oeveren (20 jaar oud), geboren te Sint-Philipsland op 6 januari 1813, overleden aldaar op 24 augustus 1893, 80 jaar oud.
- 28 Marinus Quist, geboren te Sint-Philipsland op 20 maart 1831, overleden aldaar op 8 augustus 1923, 92 jaar oud. Hij is getrouwd te Sint-Philipsland op 15 maart 1854, op 22-jarige leeftijd met
- 29 Dingena Faasse (22 jaar oud), arbeidster, geboren te Sint-Philipsland op 17 juni 1831, overleden aldaar op 1 april 1930, 98 jaar oud.
- 30 Marinus Kleinepier, arbeider, geboren te Vrouwenpolder op 6 april 1820, overleden te Sint-Philipsland op 25 januari 1872, 51 jaar oud.
Hij is getrouwd te Nisse op 31 januari 1850, op ongeveer 30-jarige leeftijd met
- 31 Klasina Braam (ongeveer 25 jaar oud), arbeidster, geboren te Wemeldinge op 10 oktober 1825, overleden te Sint-Philipsland op 21 juni 1867, 41 jaar oud.

*Foto links: Marinus Quist en Dingena Quist-Faasse
Quist-Faasse
Faasse*

Foto middenboven: Jacoba Quist- Kleinepier

*Foto rechtsboven: Cornelis Quist
(Kees van Merijn)*

Is dat nu echt toeval ?

Kort geleden werd ons gevraagd of we een foto hadden van het Kerkdreefje waarop het oude hekwerk voor de deuren van de Hervormde kerk goed zichtbaar was. Alles uitgekrauwd en geen foto. Enkele dagen later bracht de post weer een serie kaarten met de beste wensen. Eén van die kaarten was van een vriend waarmee de genealogische en de historische banden stevig zijn. Een nieuwjaarswens en een foto er bij. Achter op de foto stond geschreven: "Is dat iets voor je Jan?" Toen mijn vrouw de enveloppe open maakte ging ook haar mond open. Een foto van het Kerkdreefje met vier meiden in 1932: Janna van der Vliet, Willemina Reijngoudt, Adriana Reijngoudt en Metje Reijngoudt. De rest zie je hieronder. De foto van het hek voor de kerkdeuren. De kaart werd ons toegestuurd door Danker Roozmond uit Stavenisse en de groep vrijwilligers die sinds kort het kerkhof en de bestrating rond de Hervormde kerk zelf onderhouden, hebben al enkele vrijwilligers gevonden die het hekwerk

in de staat zo het vroeger was, na willen maken. Danker stuurde de foto en Metje (van Pou de slachter), die als enige van het viertal nog in leven is, kende gelijk de jonge dames. In de constructiehal van Dim van Dijke mogen ze eventueel het hekwerk maken. Weer kan een stukje oude sieraad in ere hersteld worden. (J.K)

Nieuws van de Werkgroepen

Werkgroep Archeologie

Op 24 januari werd de 2^e bijeenkomst gehouden. De praktische activiteiten blijven voorlopig beperkt tot het observeren van de graafwerkzaamheden t.b.v. Graefnisse en indien mogelijk van verbouwingen aan oude huizen. Een bezoek aan de afd. Archeologie van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland zal worden voorbereid evenals een lezing voor de groep of misschien zelfs voor de kring. (C.O.)

Werkgroep Kadastrale Atlas

Kees Overwater, af en toe geassisteerd door Jan Kempeneers, is begonnen met archiefonderzoek, zowel v.w.b. het kadaster als het notarieel archief. Het onderzoek is zeer arbeidsintensief en onder de leden is hiervoor nog geen of weinig belangstelling. Waarschijnlijk zal blijken dat het geen zin heeft hiervoor een werkgroep in stand te houden. (C.O.)

Werkgroep Genealogie

Over deze werkgroep kunnen we kort en goed vertellen: dat loopt prima ! We zijn nog 'eenvoudig' bezig, maar het gaat heel goed. Elke maand komen we met circa 10 personen bij elkaar op ons vaste stekje in het verenigingsgebouw in de Schoolstraat. We streven er voorlopig naar om elke maand een zogenaamde kwartierstaat van vijf generaties te maken. Op dit moment zijn de kwartierstaten van Adriaantje Klazina Wagemaker en Marinus Adriaan Mol af. Eén ervan ziet u elders in deze Cronicke. We gaan nu werken aan de kwartierstaat van Samuël Jacobus Johannes Everaers. Tijdens de bijeenkomsten van de werkgroep vertellen we ook over onze voorouders, en verder is het gezellig koffie drinken, archiefstukken naslaan, en keuvelen over allerlei gepasseerde dorpsgebeurtenissen. En misschien kunnen we de volgende keer zelfs een gastspreekster ontvangen, die een leuk verhaaltje in het Zeeuws vertelt. Bent u geïnteresseerd om eens in de maand het genealogische gebeuren te volgen? Meldt u dan aan of kom op onze eerstvolgende bijeenkomst in het verenigingsgebouw eens kennis maken. Voor informatie over aanmelding of de datum van samenkomen kunt u terecht bij Jan Kempeneers.

Werkgroep Dialect

In deze tweede aflevering van onze Cronicke is een Fliplands verhaal in dialect opgenomen. Het is zeker niet de bedoeling dat het bij die ene keer blijft. We dienen onze Zeeuwse taal immers hoog te houden en het dialect van elke plaats zoveel als mogelijk is te bewaren en in ere te houden. Als we binnen onze kring een werkgroep dialect van de grond kunnen krijgen zal dat de kwaliteit van onze rubriek zeker omhoog halen. Schriftelijke reacties stellen we op prijs. In de volgende Cronicke willen we deze rubriek graag voortzetten. Mocht u daar een bijdrage voor willen leveren dan houdt de redactie zich aanbevolen.

Ondanks dat we in deze eerste aflevering zoveel mogelijk aan de hand van het Woordenboek der Zeeuwse dialecten hebben gewerkt, zijn fouten in dit stukje uiteraard niet uitgesloten. Er hebben zich voor deze werkgroep reeds een aantal personen gemeld, maar u kunt er nog bij. Voor informatie of aanmelding van deze werkgroep kunt u terecht

bij: Jan Kempeneers tel. 0167-572996. Natuurlijk kunt u zich ook tot de andere bestuursleden wenden.

Werkgroep "Herdenking Watersnoodramp"

Op D.V. zaterdag 1 februari 2003 is het 50 jaar geleden dat Zuid-Nederland waaronder ons dorp werd getroffen door een watersnoodramp. Voor een waardige herdenking hiervan is in november vorig jaar een werkgroep van 5 personen opgericht die zich hiervoor zullen inzetten en die u nu reeds via dit blad op de hoogte gaat stellen over de vorderingen. Hoewel er reeds contact met provincie Zeeland en de gemeente Tholen is geweest, en binnenkort weer zal zijn, gaat de werkgroep ervan uit dat er een herdenking moet worden georganiseerd voor de Fliplandse bevolking. Daarnaast zullen uiteraard ook personen van buiten ons dorp, die betrekking hebben op dit gebeuren, worden uitgenodigd.

Na twee vergaderingen is de groep er in geslaagd een voorlopig programma "op poten te zetten". Dit ziet er als volgt uit:

- een tentoonstelling in dorps huis "De Wimpel" in de week voorafgaande aan herdenkingsdag.
- presentatie van een boek met een groot aantal interviews, gegevens en veel foto's over de Ramp van 1 februari 1953 te Sint-Philipsland.
- kranslegging bij het watersnoodmonument aan de Kerkring.
- een herdenkingsdienst in dorps huis "De Wimpel".

Mocht u in het bezit zijn van foto- of filmmateriaal, kranten of tijdschriften, gereedschap of andere materialen, die geschikt zijn voor de tentoonstelling, dan vragen wij u contact op te nemen met: Anja Neele (secretaris) tel. 0167-573119 of Ellie Mol, tel. 0167-573169.

Fotowerkgroep

Ook in deze nog jonge werkgroep gaat het goed. We verzamelen oude foto's en we maken zelf nieuwe. De oude foto's die we in bruikleen krijgen worden door Jan Kees van der Doe in de computer gezet, voorzien van een nummer en meteen geïnventariseerd op thema, naam, straat en/of locatie. Van de foto's wordt tevens een kopie of het origineel bewaard in een opbergsysteem. De werkgroep, die momenteel bestaat uit vier personen, heeft elke maand een werkvergadering. Ook voor deze werkgroep geldt, dat er nog leden welkom zijn! Foto's verzamelen is een erg leuke hobby, en als u het huis eens nazoekt heeft u misschien ook wel unieke prentjes van het oude Flipland liggen die wij graag in het systeem opslaan (J.K)

Van de penningmeester

Bij deze Cronicke treft u de acceptgiro voor betaling van de **contributie 2002** aan. Graag uw naam adres en woonplaats en het bedrag invullen Voor leden bedraagt de contributie € 11,50. Hebt u een gezinslidmaatschap, dus beide ouders en/of kinderen, dan betaalt u € 16,00. Uw betaling zien we gaarne spoedig tegemoet. Namens het bestuur:
Bram Wesdorp, penningmeester.

Colofon

"Cronicke van den lande van Philippuslandt" is een uitgave van de Heemkundekring "Philippuslandt". Het tijdschrift verschijnt 2 tot 3 maal per jaar.

Bestuur:

W. Blaak (voorzitter)
 C. Overwater (secretaris)
 A. Wesdorp (penningmeester)
 E.J.A. van Nieuwenhuijzen-van Iwaarden
 H. van Rijn-Verwijs
 F.J. Goossen
 J. Kempeneers

Redactie Cronicke:

H. van Rijn-Verwijs (eindredactie)
 C. Overwater
 J. Kempeneers

ISSN 1569-2922

Secretariaat

p/a West-Havendijk 84
 4651 VZ Steenberg
 Tel. : 0167563146
 Fax : 0167540097
 e-mail: coverwater@freeler.nl

K.v.K. nr.: 22.047.800
 Rabobank: 3402.12.489
 Postbank: 6.714.287

Website: www.sint-philipsland.nl

Kaart op de voorzijde:
 KAARTE VAN DEN TRAGEL BY PHILPLANT &c DOOR IAN MANTEAU,
 Ingenieur van Zeelant A°.... en gecopieert den 3 Novemb. 1744 door Anthony Hattinga.
 Kaart aanwezig in archief Ambachts Heerlijkheid van Sint Philipsland, nr 79/1.